

Nierówności ze względu na płeć. Czy istnieją, czego dotyczą?

Opracowali
Michał Feliksiak i Daria Litwin

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku

Wyróżniająca Jakość Badań

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W skrócie

- Ponad połowa Polaków (52%) uważa, że naszym kraju dochodzi do dyskryminacji. Dotyczy ona najczęściej orientacji seksualnej (38%) i narodowości (38%), a rzadziej – stanu zdrowia (13%), pracy lub wykształcenia (13%), religii (12%) i płci (10%).
- Z tym, że istnieją obszary życia, w których dyskryminowane są kobiety (lub dziewczynki) zgadza się ponad jedna trzecia badanych (35%, przeciwnego zdania jest 51%), a z tym, że są takie obszary, w których dyskryminowani są mężczyźni (chłopcy) – niespełna jedna piąta (18%, a 63% jest przeciwnego zdania).
- Obszary dyskryminacji kobiet, o których badani mówili odpowiadając na pytanie otwarte, to przede wszystkim praca zarobkowa (70%), a w dalszej kolejności dostęp do aborcji (10%) i edukacja (8%). W przypadku mężczyzn najczęściej była to, tak jak w przypadku kobiet, praca (21%), na drugim miejscu uplasował się wymiar sprawiedliwości (19%), a na trzecim orientacja seksualna (13%).
- Opinie dotyczące tego, czy wyższy wiek emerytalny dla mężczyzn jest sprawiedliwy czy nie, są podzielone. Minimalnie więcej osób uważa to za niesprawiedliwe niż za sprawiedliwe (47% wobec 44%). Mniej spolaryzowane jest postrzeganie obowiązku służby wojskowej w czasie wojny, którym objęci są wyłącznie mężczyźni. W opinii trzech piątych badanych (61%) jest to sprawiedliwe. Przeciwnego zdania ponad jedna czwarta (28%) respondentów.
- Z sytuacjami, które mogą wskazywać na niedostosowanie systemu nauczania do potrzeb i możliwości chłopców zetknęła się jedna piąta badanych (21%), z kolei w odniesieniu do dziewcząt nieco mniej, bo 15%. Znaczne różnice skali dotyczą tego, jak w percepcji społecznej mężczyźni i kobiety są traktowani w sytuacjach okołorozwodowych. Z co najmniej jedną sytuacją wskazującą na istnienie nierówności na tym polu w odniesieniu do mężczyzn zetknęło się sześć na dziesięciu badanych (59%), natomiast w przypadku kobiet – dwukrotnie mniej (28%).
- Czy generalnie w Polsce trudniej żyje się kobietom czy mężczyznom? Zdaniem dwóch trzecich respondentów (66%) płeć nie ma tu znaczenia – jednym i drugim żyje się podobnie. Pozostali badani, jeśli pominąć niemających wyrobionej opinii, niemal czterokrotnie częściej deklarują, że trudniej żyje się kobietom niż mężczyznom (23% wobec 6%).

SPIS TREŚCI

Kto jest w Polsce dyskryminowany?	1
Dyskryminacja ze względu na płeć.....	5
Obszary dyskryminacji kobiet, obszary dyskryminacji mężczyzn	9
Wiek emerytalny, służba wojskowa	13
Sądy i szkoła – czy to pola dyskryminacji mężczyzn?	16
Kto ma trudniej?.....	21

W jednym z tegorocznych badań¹ podjęliśmy tematykę dyskryminacji ze względu na płeć. Interesowało nas to, jak często, na tle innych, dostrzegane są nierówności wynikające z tej cechy oraz w jakim stopniu dotyczą one kobiet, a w jakim mężczyzn. O dyskryminacji mężczyzn mówi się w dyskursie publicznym rzadziej niż tej dotyczącej kobiet, jest ona zjawiskiem mniej rozpoznanym i nieintuicyjnym, przede wszystkim dlatego, że jej istnienie może się wydawać trudne do pogodzenia z patriarchalnym typem społeczeństwa, w którym żyjemy. Niniejsze badanie, mające charakter eksploracyjny, w sposób szczególny koncentrowało się na próbie uchwycenia tego, czy w społecznej świadomości w ogóle zaznaczają się nierówności dotyczące mężczyzn i w jakich obszarach życia występują.

KTO JEST W POLSCE DYSKRYMINOWANY?

Aby w sposób nienarzucający respondentom odpowiedzi uchwycić to, gdzie, na tle innych rodzajów dyskryminacji, plasują się w percepcji społecznej nierówności ze względu na płeć, zapytaliśmy badanych o to, czy obecnie w Polsce jacyś ludzie są dyskryminowani, a tych, którzy odpowiedzieli twierdząco, dopytaliśmy w sposób otwarty, kogo mają na myśli. O tym, że w naszym kraju dochodzi do dyskryminacji, mówi ponad połowa badanych (52%). Przeciwnego zdania jest około dwóch piątych respondentów (38%), a co dziesiąty (10%) nie ma w tej kwestii zdania.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (423) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

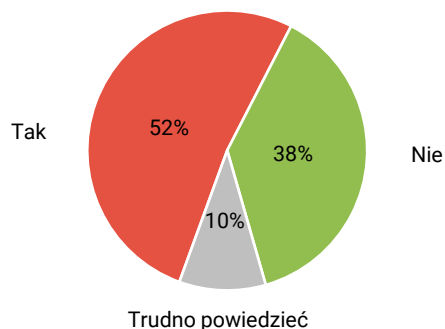
Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 3 do 13 lipca 2025 roku na próbie liczącej 970 osób (w tym: 65,5% metodą CAPI, 19,7% – CATI i 14,8% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie w Polsce jacyś ludzie są dyskryminowani?

Przekonanie, że obecnie w Polsce dochodzi do dyskryminowania jakichś osób, częściej wyrażają kobiety, badani poniżej 35 roku życia, respondenci mający wyższe wykształcenie, uzyskujący najwyższe dochody *per capita* (6000 zł lub więcej), a także mieszkańcy dużych i największych miast. Wyróżniają się pod tym względem również badani identyfikujący się z lewicą oraz nieuczestniczący w praktykach religijnych (lub uczestniczący w nich sporadycznie).

Kto doświadcza dyskryminacji? W odpowiedzi na pytanie otwarte najczęściej wymieniano osoby dyskryminowane ze względu:

- na inną niż dominująca orientację seksualną (38%),
- narodowość (38%),
- stan zdrowia (13%),
- wykonywaną pracę i wykształcenie (13%),
- religię (12%),
- płeć (10%).

W grupie osób, które wskazały na dyskryminację ze względu na narodowość, najczęściej pojawiała się ogólna odpowiedź: uchodźcy, imigranci, obcokrajowcy (31%). Część badanych wymieniała jednak konkretne narodowości – co czwarty badany stwierdził, że w Polsce dyskryminowani są Ukraińcy (4%). Taki sam odsetek wskazywał na dyskryminację Polaków.

W przypadku dyskryminacji związanej ze zdrowiem najczęściej mówiono osobach z niepełnościami, chorych oraz rencistach (11%). W obszarze pracy i wykształcenia respondenci wskazywali przede wszystkim na osoby uzyskujące niskie dochody (8%).

Jeśli chodzi o dyskryminację religijną, odpowiedzi rozłożyły się równomiernie: 5% badanych uważa, że w Polsce dyskryminowani są chrześcijanie, w tym katolicy, także 5% wskazało ateistów i niekatolików.

TABELA 1

Kto, Pana(i) zdaniem, jest teraz w Polsce dyskryminowany?	Odpowiedzi deklarujących, że obecnie w Polsce ma miejsce dyskryminacja
	w procentach
Osoby LGBT	38
Narodowość , w tym:	38
– obcokrajowcy, imigranci, uchodźcy	31
– Polacy	4
– Ukraińcy	4
Praca i wykształcenie , w tym:	13
– osoby o niskich dochodach, niskim statusie społecznym	8
– ogólnie – ze względu na wykonywaną pracę, rodzaj zatrudnienia	3
– przedsiębiorcy	1
– ogólnie – ze względu na wykształcenie	1
Zdrowie , w tym:	13
– osoby z niepełnosprawnościami, chorzy, renciści	11
– osoby otyłe	1
– alkoholicy	0,3
– przeciwnicy szczepień	0,2
Religia , w tym:	12
– katolicy, chrześcijanie, Kościół	5
– niekatolicy, mniejszości religijne, ateści	5
– żydzi	2
– muzułmanie	0,4
– ogólnie – ze względu na religię	0,3
Płeć , w tym:	10
– kobiety	9
– mężczyźni	0,4
– ogólnie – ze względu na płeć	1
Rasa , w tym:	9
– ogólnie – ze względu na rasę	6
– czarnoskórzy	3
Wiek , w tym:	6
– seniorzy	4
– młodzi ludzie	1
– dzieci	1
– ogólnie – ze względu na wiek	0,2
Światopogląd , w tym:	5
– osoby o poglądach prawicowych, konserwatywnych	3
– przeciwnicy obecnej władzy	2
– osoby o poglądach lewicowych	0,2
– rząd	0,1
Życie rodzinne , w tym:	2
– rodziny, rodzice	1
– bezdzietni	1
– osoby w związkach bez ślubu	0,2
– single	0,2
Mieszkańcy wsi i mniejszych miejscowości	1
Zwykli ludzie	1
Osoby pokrzywdzone przez sądy	0,1
Więźniowie / Byli więźniowie	0,2
Inne	0,2
Trudno powiedzieć	4

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

Odpowiedzi kobiet i mężczyzn na to pytanie były podobne. Mężczyźni najczęściej jako grupy dyskryminowane wskazywali osoby LGBT (33%) i obcokrajowców (32%). Na trzecim miejscu uplasowała się dyskryminacja ze względu na płeć, jednak ze znacząco mniejszym odsetkiem wskazań – 11%. Warto zaznaczyć, że mężczyźni częściej wskazywali na dyskryminację kobiet

(7% wobec 3% w stosunku do mężczyzn). Kobiety najczęściej wskazywały na dyskryminację osób LGBT (41%) oraz obcokrajowców (30%). Na trzecim miejscu w ich przypadku znalazła się jednak dyskryminacja ze względu na zdrowie (17%). Dyskryminację ze względu na płeć wskazało 11% kobiet, a odsetek wskazań na dyskryminację mężczyzn wyniósł zero.

TABELA 2

Kto, Pana(i) zdaniem, jest teraz w Polsce dyskryminowany?	Odpowiedzi deklarujących, że obecnie w Polsce ma miejsce dyskryminacja	
	w procentach	
	Mężczyźni	Kobiety
Osoby LGBT	33	41
Narodowość , w tym:	41	36
– obcokrajowcy, imigranci, uchodźcy	32	30
– Polacy	5	3
– Ukraińcy	4	3
Praca i wykształcenie , w tym:	9	16
– osoby o niskich dochodach, niskim statusie społecznym	4	11
– ogólnie – ze względu na wykonywaną pracę, rodzaj zatrudnienia	4	2
– przedsiębiorcy	1	1
– ogólnie – ze względu na wykształcenie	0,3	2
Zdrowie , w tym:	8	17
– osoby z niepełnosprawnościami, chorzy, renciści	6	15
– osoby otyłe	1	1
– alkoholicy	0	1
– przeciwnicy szczepień	1	0
Religia , w tym:	9	14
– katolicy, chrześcijanie, Kościół	4	5
– niekatolicy, mniejszości religijne, ateści	3	6
– żydzi	1	2
– muzułmanie	0,4	0,4
– ogólnie – ze względu na religię	1	0,2
Płeć , w tym:	11	11
– kobiety	7	11
– mężczyźni	3	0
– ogólnie – ze względu na płeć	1	0,3
Rasa , w tym:	8	10
– ogólnie – ze względu na rasę	6	6
– czarnoskórzy	2	4
Wiek , w tym:	6	7
– seniorzy	2	6
– młodzi ludzie	2	0,3
– dzieci	2	0,3
– ogólnie – ze względu na wiek	0	0,3
Światopogląd , w tym:	8	3
– osoby o poglądach prawicowych, konserwatywnych	0,4	0
– przeciwnicy obecnej władzy	4	2
– osoby o poglądach lewicowych	3	1
– rząd	0,3	0
Życie rodzinne , w tym:	1	3
– rodziny, rodzice	1	1
– bezdzietni	0	1
– osoby w związkach bez ślubu	0	0,4
– single	0	0,4
Mieszkańcy wsi i mniejszych miejscowości	1	1
Zwykli ludzie	1	2
Osoby pokrzywdzone przez sądy	0,3	0
Więźniowie/byli więźniowie	1	0
Inne	1	0
Trudno powiedzieć	3	4

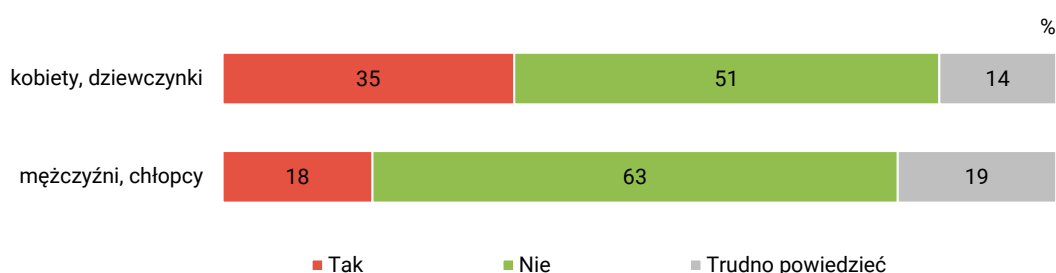
* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

DYSKRYMINACJA ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

Zapytaliśmy wszystkich respondentów – niezależnie od ich odpowiedzi na wyżej opisywane pytanie – czy istnieją obszary życia, w których dyskryminowane są kobiety i dziewczynki, oraz takie, w których dyskryminowani są mężczyźni i chłopcy². Dyskryminację tych pierwszych dostrzega ponad jedna trzecia badanych (35%), natomiast zaprzecza jej istnieniu połowa (51%). Na analogiczne pytanie dotyczące mężczyzn i chłopców twierdząco opowiedziała niemal jedna piąta respondentów (18%), a przecząco – ponad sześciu na dziesięciu (63%).

CBOS

RYS. 2. Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowane(i) są:

Osoby uważające, że współcześnie nie występuje dyskryminacja kobiet, są konsekwentne w swoich poglądach – 93% z nich uważa, że również mężczyźni nie doświadczają dyskryminacji. Odmienne przedstawia się sytuacja w drugiej grupie badanych. Wśród osób dostrzegających dyskryminację kobiet opinie na temat dyskryminacji mężczyzn są podzielone: 42% uważa, że ma ona miejsce, i tyle samo jest przeciwnego zdania.

TABELA 3

Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowane są kobiety, dziewczynki?	Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowani są mężczyźni, chłopcy?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	42	42	17
Nie	5	93	3
Trudno powiedzieć	6	11	83

Świadomość istnienia obszarów nierówności, które dotyczą kobiet, zauważalnie częściej deklarują kobiety niż mężczyźni. W przypadku nierówności dotyczących mężczyzn nie ma istotnych różnic w percepcji zjawiska między płciami.

² Te dwa pytania o dyskryminację każdej z płci były zadawane w losowej kolejności.

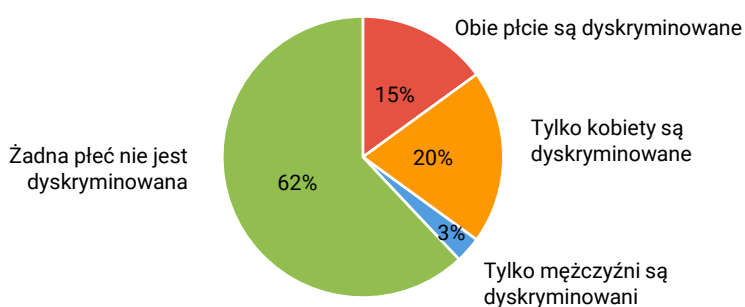
TABELA 4

		Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowane są kobiety, dziewczynki?			Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowani są mężczyźni, chłopcy?		
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
		w procentach			w procentach		
Ogółem		35	51	14	18	63	19
Płeć	Mężczyźni	29	59	13	19	65	16
	Kobiety	41	44	15	18	61	21

Po połączeniu odpowiedzi respondentów na oba powyższe pytania, uzyskujemy następujący obraz społecznej percepcji dyskryminacji ze względu na płeć³. Największa grupa ankietowanych (62%) jest zdania, że współcześnie w Polsce żadna płeć nie jest dyskryminowana, natomiast 15% badanych dostrzega dyskryminację obu płci. Jedna piąta respondentów (20%) twierdzi, że dotyczy ona wyłącznie kobiet, natomiast 3% – że tylko mężczyzn.

CBOS

RYS. 3. Postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć

Uszczegóławiając przy pomocy tego wskaźnika wcześniej opisywane zróżnicowania ze względu na płeć można dodać, że mężczyźni częściej niż kobiety uważają, że żadna płeć nie spotyka się z dyskryminacją (65% wobec 58%). Ponadto kobiety częściej niż mężczyźni dostrzegają wyłącznie dyskryminację kobiet (24% wobec 16%), a mężczyźni częściej niż kobiety dostrzegają tylko dyskryminację mężczyzn (6% wobec 1%).

TABELA 5

Płeć a postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć		Obie płcie są dyskryminowane	Tylko kobiety są dyskryminowane	Tylko mężczyźni są dyskryminowani	Żadna płeć nie jest dyskryminowana
		w procentach			
Ogółem		15	20	3	62
Płeć	Mężczyźni	12	16	6	65
	Kobiety	17	24	1	58

³ Na potrzeby konstrukcji syntetycznego wskaźnika przyjęto założenie o połączeniu deklaracji przeczących istnieniu dyskryminacji z odpowiedziami „trudno powiedzieć”.

Dostrzeżenie istnienia nierówności ze względu na płeć jest zależne od wieku respondentów. Im starsi badani, tym rzadziej sądzą, że obie płcie doświadczają dyskryminacji, a częściej twierdzą, że nikt nie jest dyskryminowany. Wśród najstarszych ankietowanych trzy czwarte twierdzi, że żadna płeć nie jest dyskryminowana. Dyskryminacja ze względu na płeć najczęściej jest dostrzegana w najmłodszej grupie wiekowej. Spośród osób mających od 18 do 24 lat 26% uważa, że dyskryminacja dotyczy obu płci, natomiast wśród badanych powyżej 54 roku życia takie stanowisko zajmuje jedynie 8–9%. Warto zauważyć, że wśród najmłodszych respondentów częściej niż w starszych grupach mówi się też o tym, że nierówności dotyczą wyłącznie mężczyzn (11%).

TABELA 6

Wiek a postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć		Obie płcie są dyskryminowane	Tylko kobiety są dyskryminowane	Tylko mężczyźni są dyskryminowani	Żadna płeć nie jest dyskryminowana
		w procentach			
Ogółem		15	20	3	62
Wiek	18–24 lata	26	21	11	42
	25–34	20	26	5	49
	35–44	18	24	1	57
	45–54	16	19	2	63
	55–64	8	22	3	67
	65 lat i więcej	9	15	2	74

Wykształcenie również różnicuje odpowiedzi. Osoby legitymujące się wykształceniem wyższym częściej niż pozostali badani uważają, że obie płcie doświadczają dyskryminacji w różnych obszarach (22%). Natomiast pogląd, że żadna płeć nie jest dyskryminowana, najczęściej wyrażają respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym (75%). Najwyższy odsetek stwierdzeń, iż jedynie mężczyźni spotykają się z dyskryminacją, odnotowano wśród ankietowanych z wykształceniem podstawowym (5%), co może być w jakiejś mierze powiązane z wiekiem.

TABELA 7

Wykształcenie a postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć		Obie płcie są dyskryminowane	Tylko kobiety są dyskryminowane	Tylko mężczyźni są dyskryminowani	Żadna płeć nie jest dyskryminowana
		w procentach			
Ogółem		15	20	3	62
Wykształcenie	Podstawowe	11	15	5	69
	Zasadnicze zawodowe	8	15	2	75
	Średnie	14	20	2	64
	Wyższe	22	27	4	47

Dyskryminację ze względu na płeć relatywnie często dostrzegają mieszkańcy największych miast. Wśród nich nie tylko częściej pojawiają się deklaracje wskazujące na nierówności dotyczące obu płci, ale też takie, które wskazują tylko na dyskryminację kobiet lub tylko na dyskryminację mężczyzn. O tym, że ani kobiety, ani mężczyźni nie doświadczają dyskryminacji, najczęściej mówią mieszkańcy wsi i małych miast (poniżej 20 tys. ludności).

TABELA 8

Miejsce zamieszkania a postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć		Obie płcie są dyskryminowane	Tylko kobiety są dyskryminowane	Tylko mężczyźni są dyskryminowani	Żadna płeć nie jest dyskryminowana
		w procentach			
Ogółem		15	20	3	62
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	15	3	68
	Miasto do 19 999	12	18	2	69
	20 000 – 99 999	13	27	4	55
	100 000 – 499 999	15	22	2	61
	500 000 i więcej mieszk.	23	26	6	45

Znaczenie, jeśli chodzi o świadomość tego zjawiska, mają także poglądy polityczne. Osoby identyfikujące się z lewicą częściej niż pozostali badani dostrzegają dyskryminację obu płci (24% wskazań, wobec 14% wśród osób o poglądach prawicowych i 11% wśród deklarujących poglądy centrowe). Niemal jedna trzecia ankietowanych o poglądach lewicowych (30%) uważa, iż dyskryminacji doświadczają jedynie kobiety (odsetek wskazań na dyskryminację wyłącznie mężczyzn wynosi wśród nich 2%). Przeświadczenie o istnieniu tylko dyskryminacji mężczyzn pojawia się najczęściej, choć nadal marginalnie, wśród osób o poglądach prawicowych (5%).

TABELA 9

Poglądy polityczne a postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć		Obie płcie są dyskryminowane	Tylko kobiety są dyskryminowane	Tylko mężczyźni są dyskryminowani	Żadna płeć nie jest dyskryminowana
		w procentach			
Ogółem		15	20	3	62
Poglądy polityczne	Lewica	24	30	2	44
	Centrum	11	22	2	65
	Prawica	14	15	5	66
	Trudno powiedzieć	9	14	1	76

Dyskryminację obu płci częściej niż inni dostrzegają zwolennicy partii Razem i Lewicy. W obu tych elektoratach, jak również w elektoracie Koalicji Obywatelskiej, relatywnie popularne jest też przeświadczenie, że dyskryminowane są tylko kobiety. Z kolei przekonanie o istnieniu nierówności dotyczących tylko mężczyzn najczęściej, na tym tle, wyrażają zwolennicy Konfederacji Wolność i Niepodległość oraz Konfederacji Korony Polskiej.

TABELA 10

Preferencje partyjne a postrzeganie dyskryminacji ze względu na płeć		Obie płcie są dyskryminowane	Tylko kobiety są dyskryminowane	Tylko mężczyźni są dyskryminowani	Żadna płeć nie jest dyskryminowana
		w procentach			
Ogółem		15	20	3	62
Zwolennicy	Koalicja Obywatelska	18	31	1	50
	Konfederacji WiN	19	14	10	57
	Konfederacji KP	20	3	7	70
	Lewicy	35	32	3	30
	Prawo i Sprawiedliwość	10	15	2	73
	Razem	40	37	3	20

OBSZARY DYSKRYMINACJI KOBIEC, OBSZARY DYSKRYMINACJI MĘŻCZYZN

Jakie obszary dyskryminacji kobiet wymieniali respondenci? Najczęściej wskazywano na pracę (70%), dostęp do aborcji (10%) oraz edukację (8%).

Do dyskryminacji w pracy zalicza się nierówne traktowanie w miejscu pracy (33%), niższe zarobki i emerytury w porównaniu do mężczyzn (21%), trudności w uzyskiwaniu wysokich stanowisk (10%) oraz problemy z powrotem do pracy po urlopie macierzyńskim (6%).

TABELA 11

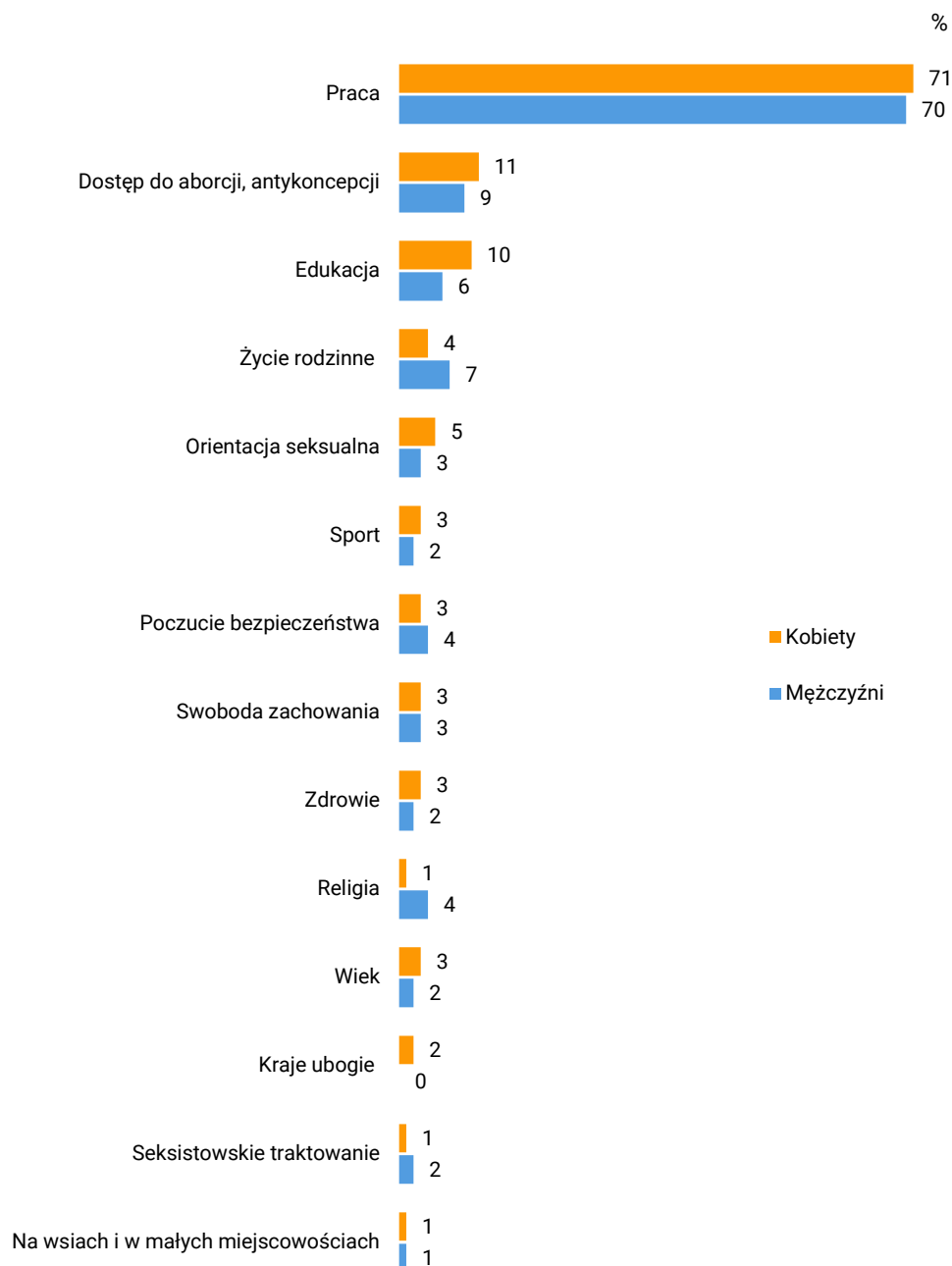
Obszary dyskryminacji kobiet, dziewczynek	Odpowiedzi deklarujących, że obecnie w Polsce ma miejsce dyskryminacja kobiet, dziewczynek
	w procentach
Praca, w tym:	70
– w miejscach pracy	33
– niższe niż mężczyźni zarobki, emerytury	21
– w dostępie do wysokich stanowisk	10
– w zawodach, aktywnościach uważanych za męskie	7
– możliwość pracy po urlopie macierzyńskim	6
– polityka	4
Dostęp do aborcji, antykoncepcji	10
Edukacja	8
Życie rodzinne, w tym:	5
– sfera domowa, obciążenie obowiązkami	3
– łączenie pracy z wychowywaniem dzieci	1
– wsparcie dla samotnych matek, matek dzieci chorych	1
– uzależnienie finansowe od mężczyzny	0,3
Kobiety LGBT	4
Sport	3
Poczucie bezpieczeństwa	3
Mniejsza dopuszczalna swoboda zachowania niż u mężczyzn	3
Zdrowie, w tym:	3
– w opiece zdrowotnej	2
– ubóstwo menstruacyjne, higiena	1
Religia	2
Wiek	2
Kraje ubogie	1
Seksistowskie traktowanie	1
Na wsiach i w małych miejscowościach	1
Inne	4
Trudno powiedzieć	5

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

W tym przypadku odpowiedzi kobiet i mężczyzn nie różniły się od siebie ani nie odbiegały od wyników wśród ogółu badanych. Najczęściej wskazywanym obszarem dyskryminacji kobiet była praca (70% wśród mężczyzn oraz 71% wśród kobiet). Na drugim miejscu znalazł się dostęp do aborcji i antykoncepcji (9% wśród mężczyzn, 11% wśród kobiet). Trzecią z najczęstszych odpowiedzi w obu grupach była dyskryminacja w obszarze edukacji (odpowiednio 6% wobec 10% wśród kobiet).

RYS. 4. Gdzie, w jakich obszarach życia dyskryminowane są kobiety, dziewczynki?

ODPOWIEDZI DEKLARUJĄCYCH, ŻE OBECNIE W POLSCE MA MIEJSCE DYSKRYMINACJA KOBIEC, DZIEWCZYNEK

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

W przypadku mężczyzn najczęściej wskazywanym obszarem dyskryminacji była, tak jak w przypadku kobiet, praca (21%), na drugim miejscu uplasował się wymiar sprawiedliwości (19%), a na trzecim – mężczyźni LGBT (13%). Warto zaznaczyć, że w pytaniu otwartym o dyskryminację kobiet wśród odpowiedzi wcale nie pojawił się aspekt dyskryminacji przez sądy.

TABELA 12

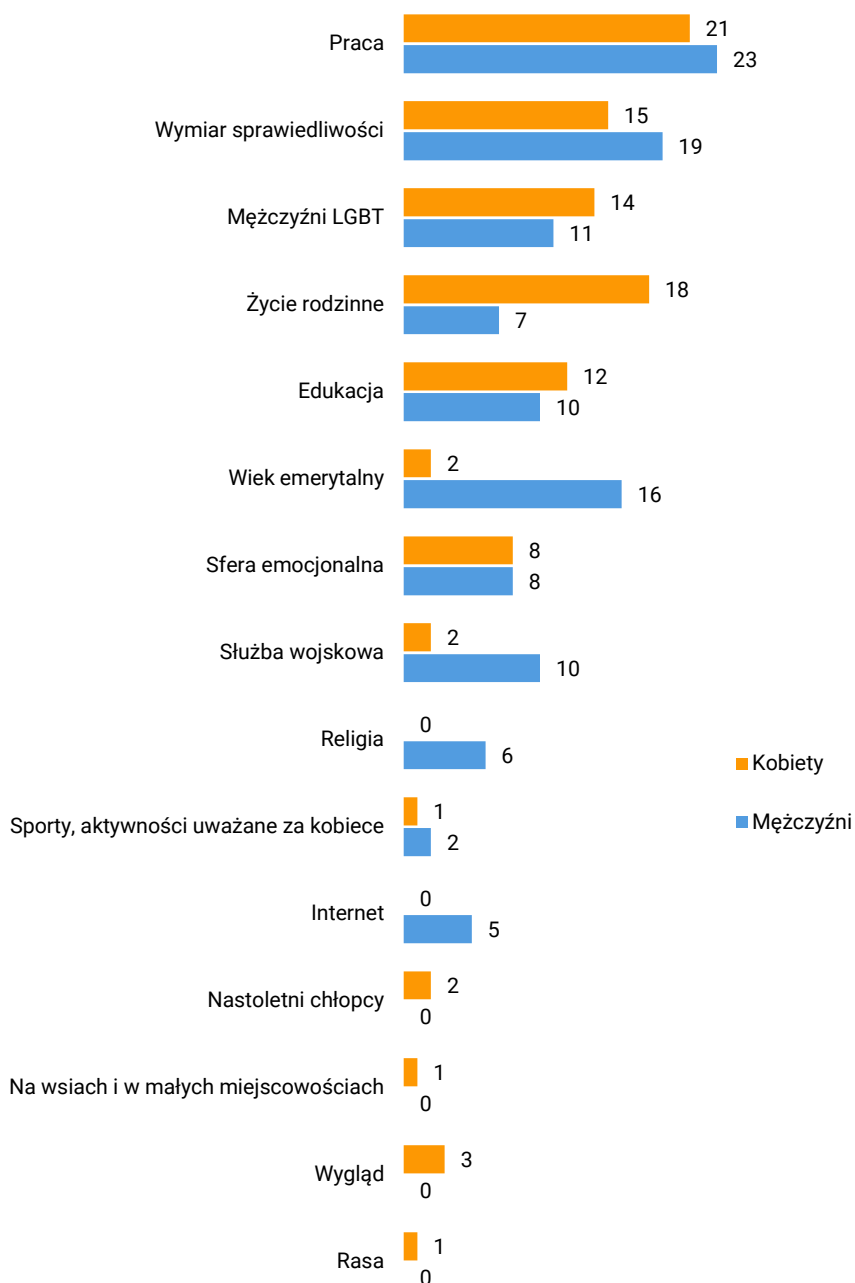
Obszary dyskryminacji mężczyzn, chłopców	Odpowiedzi deklarujących, że obecnie w Polsce ma miejsce dyskryminacja mężczyzn, chłopców
	w procentach
Praca, w tym:	21
– możliwości znalezienia pracy	13
– praca w zawodach uważanych za kobiece	6
– wykonywanie obciążających fizycznie prac	2
Wymiar sprawiedliwości, w tym:	19
– w sądach	13
– ogólnie – wymiar sprawiedliwości	3
– kontakty z dzieckiem po rozwodzie	2
– urlop tacierzyński	1
Mężczyźni LGBT	13
Życie rodzinne, w tym:	12
– presja na utrzymywanie rodziny	2
– stereotypowa rola ojca	10
Edukacja, w tym:	11
– w szkole, dostępie do edukacji	9
– ze względu na wykształcenie	1
– mała ilość lub brak nauczycieli płci męskiej	1
Wiek emerytalny	8
Sfera emocjonalna	8
Służba wojskowa	7
Religia	3
Sporty, aktywności uważane za kobiece	2
Internet	2
Nastoletni chłopcy	1
Na wsiach i w małych miejscowościach	1
Ze względu na wygląd	1
Rasa	0,4
Inne	5
Trudno powiedzieć	11

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

W tym przypadku również nie odnotowano większych różnic w odpowiedziach ze względu na płeć. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety najczęściej wskazywali na dyskryminację w pracy (23% wskazań wśród mężczyzn, 21% wśród kobiet). Na kolejnym miejscu, również u obu grup, znalazł się wymiar sprawiedliwości (odpowiednio 19% i 15%). Trzecią z najczęstszych odpowiedzi mężczyzn był wyższy niż dla kobiet wiek emerytalny (16%, równocześnie odpowiedzi takiej udzieliło niecałe 2% kobiet). Kobiety natomiast częściej wskazywały na dyskryminację mężczyzn w sferze życia rodzinnego (18%).

RYS. 5. Gdzie, w jakich obszarach życia dyskryminowani są mężczyźni, chłopcy?

ODPOWIEDZI DEKLARUJĄCYCH, ŻE OBECNIE W POLSCE MA MIEJSCE DYSKRYMINACJA MĘŻCZYŹN, CHŁOPCÓW

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

Niektóre obszary dyskryminacji pojawiały się zarówno w odniesieniu do kobiet, jak i mężczyzn. Należą do nich: praca, życie rodzinne, edukacja, orientacja seksualna, wiek emerytalny, religia oraz sport.

Za niektórymi z tych kategorii kryją się jednak różne treści.

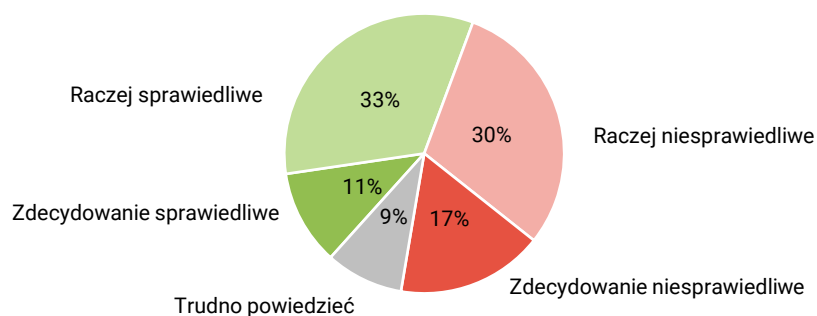
- **Praca:** kobiety częściej wskazywano jako otrzymujące niższe zarobki, mające gorszy dostęp do awansów i trudności po urlopie macierzyńskim, natomiast w przypadku mężczyzn wskazywano na trudności ze znalezieniem pracy oraz konieczność wykonywania ciężkich prac fizycznych. Wspólnym elementem jest dyskryminacja w zawodach postrzeganych jako „typowo kobiece” lub „typowo męskie”. Warto podkreślić, że praca jako przestrzeń dyskryminacji była znacznie częściej wskazywana w kontekście kobiet (70% badanych) niż mężczyzn (21%).
- **Życie rodzinne:** dla kobiet kategoria ta oznaczała przeciążenie obowiązkami, łączenie pracy z wychowywaniem dzieci, brak wsparcia dla samotnych matek, matek dzieci chorych oraz uzależnienie finansowe od mężczyzny. Dla mężczyzn obejmowała ona presję na bycie głównym żywicielem rodziny oraz stereotypy określające ojca jako mniej kompetentnego rodzica. Odpowiedź ta dwa razy częściej pojawiała się w odniesieniu do mężczyzn (kobiety – 5%, mężczyźni – 12%).
- **Orientacja seksualna:** różnica w odsetkach jest znacząca – tylko 4% respondentów wskazało, że kobiety są dyskryminowane z tego powodu, podczas gdy w przypadku mężczyzn odpowiedziało tak aż 13%.
- **Wiek:** dla mężczyzn oznaczał głównie wyższy wiek emerytalny, dla kobiet – dyskryminację najmłodszych i senierek.

WIEK EMERYTALNY, SŁUŻBA WOJSKOWA

Przedstawiliśmy badanym dwie reguły systemowe, w których mężczyźni i kobiety są traktowani przez prawo inaczej, prosząc, aby określili, czy w ich odczuciu są one sprawiedliwe. Pierwszą z nich jest różny pułap wieku emerytalnego, co przekłada się na fakt, że mężczyźni muszą mieć dłuższy staż pracy, aby nabyć uprawnienia emerytalne. Zdania na temat tego, czy jest to sprawiedliwe, są bardzo podzielone. Minimalnie więcej osób uważa to za niesprawiedliwe niż sprawiedliwe (47% wobec 44%). Mniej spolaryzowane jest postrzeganie obowiązku służby wojskowej w czasie wojny, którym objęci są wyłącznie mężczyźni. W opinii trzech piątych badanych (61%) jest to prawo sprawiedliwe. Przeciwnego zdania jest ponad jedna czwarta respondentów (28%).

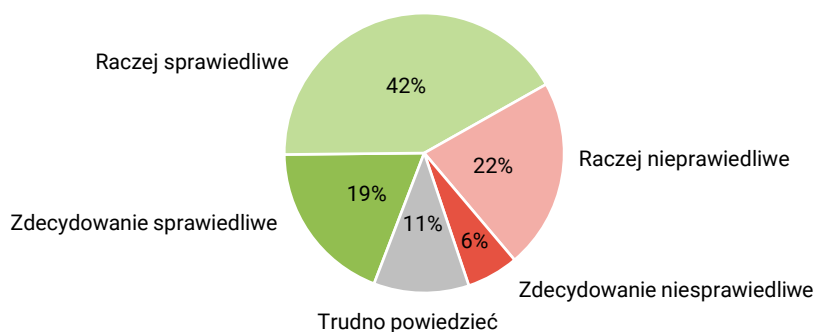
CBOS

RYS. 6. W Polsce mężczyźni muszą pracować dłużej niż kobiety, żeby osiągnąć wiek emerytalny. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?

CBOS

RYS. 7. W sytuacji wojny obowiązkiem służby wojskowej objęci są mężczyźni, ale nie kobiety. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?

Sposób kwalifikowania wyższego wieku emerytalnego dla mężczyzn w kategoriach sprawiedliwości versus niesprawiedliwości jest zależny od wieku badanych w powiązaniu z ich płcią, a także od ich wykształcenia. Płeć samodzielnie – co zresztą ciekawe – nie jest tu istotną determinantą. Można nawet zwrócić uwagę, że wśród kobiet minimalnie częściej niż wśród mężczyzn mówi się, że wymóg dłuższej pracy dla mężczyzn jest niesprawiedliwy, niż że jest sprawiedliwy (różnica odpowiednio 4 punktów procentowych wśród kobiet i 2 punktów wśród mężczyzn). Przekonanie, że jest to niesprawiedliwe przeważa nad przeciwną opinią wśród kobiet poniżej 55 roku życia i mężczyzn poniżej 45 roku życia, szczególnie wśród mających od 18 do 34 lat. Co interesujące, poczucie, że jest to sprawiedliwe, częściej wyrażają starsi mężczyźni (55+), zwłaszcza mający 65 lat lub więcej, niż kobiety będące w tym wieku.

TABELA 13

		W Polsce mężczyźni muszą pracować dłużej niż kobiety, żeby osiągnąć wiek emerytalny. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?		
		Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć
		w procentach		
Mężczyźni	Ogółem	46	48	6
	18–24 lata	28	72	0
	25–34	26	67	7
	35–44	38	56	6
	45–54	47	47	6
	55–64	56	39	6
	65 lat i więcej	71	23	5
Kobiety	Ogółem	42	46	12
	18–24 lata	33	45	23
	25–34	31	62	7
	35–44	38	48	14
	45–54	39	59	2
	55–64	51	36	13
	65 lat i więcej	51	35	14

Wyższy wiek emerytalny dla mężczyzn za niesprawiedliwy częściej niż inni uznają badani mający wyższe wykształcenie. Stosunek ten zaznacza się też wyraźnie w grupach zawodowych, wśród kadry kierowniczej i specjalistów, techników i średniego personelu oraz wśród prywatnych przedsiębiorców. Z kolei przeciwny pogląd częściej wybrzmiewa wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz pracujących w handlu i usługach.

TABELA 14

		W Polsce mężczyźni muszą pracować dłużej niż kobiety, żeby osiągnąć wiek emerytalny. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?		
		Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć
		w procentach		
Ogółem		44	47	9
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	40	46	14
	Zasadnicze zawodowe	52	39	10
	Średnie	47	45	7
	Wyższe	38	55	8
Grupa zawodowa	Kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem	32	59	8
	Średni personel, technicy	32	66	2
	Pracownicy adm.-biurowi	49	46	6
	Pracownicy usług	56	41	3
	Robotnicy wykwalifikowani	48	44	8
	Robotnicy niewykwalifikowani	44	47	8
	Rolnicy	34	52	15
	Pracujący na własny rachunek	32	66	1

W przypadku oceny sprawiedliwości versus niesprawiedliwości obowiązkowej służby wojskowej dla mężczyzn w sytuacji wojny zauważalnie zaznacza się wpływ religijności. Osoby zaangażowane w praktyki religijne, tzn. uczestniczące w nich co najmniej raz w miesiącu, częściej niż niepraktykujący uważają obowiązkowy dla mężczyzn udział w obronie kraju za sprawiedliwy.

TABELA 15

		W sytuacji wojny obowiązkiem służby wojskowej objęci są mężczyźni, ale nie kobiety. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?		
		Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć
		w procentach		
Ogółem		61	28	11
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	69	16	16
	Raz w tygodniu	68	23	9
	1–2 razy w miesiącu	68	24	8
	Kilka razy w roku	59	30	12
	W ogóle nie uczestniczy	50	40	11

Płeć, podobnie jak w przypadku wieku emerytalnego, nie oddziałuje tu w sposób samoistny, ale dopiero w powiązaniu z wiekiem. Obowiązkową służbę wojskową mężczyzn w sytuacji wojny za niesprawiedliwą najczęściej uważają młodzi mężczyźni, poniżej 35 roku życia, szczególnie ci najmłodsi (18–24 lata). Wśród kobiet na niesprawiedliwość tego prawa częściej wskazują osoby od 25 do 34 roku życia i mające od 45 do 54 lat. Przeciwną opinią wyróżniają się szczególnie mężczyźni po 64 roku życia i kobiety po 54 roku życia.

TABELA 16

		W sytuacji wojny obowiązkiem służby wojskowej objęci są mężczyźni, ale nie kobiety. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?		
		Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć
Mężczyźni	Ogółem	60	32	7
	18–24 lata	46	49	5
	25–34	57	39	4
	35–44	61	30	9
	45–54	61	28	11
	55–64	57	37	6
	65 lat i więcej	69	24	7
	Ogółem	61	25	14
Kobiety	18–24 lata	60	18	23
	25–34	49	33	17
	35–44	63	22	15
	45–54	51	40	9
	55–64	70	16	14
	65 lat i więcej	67	20	13

SĄDY I SZKOŁA – CZY TO POLA DYSKRYMINACJI MĘŻCZYŹN?

Badanym przedstawiliśmy sześć sytuacji z dziedzin życia, które w dyskursie dotyczącym dyskryminacji bywają wskazywane jako te, w których mężczyźni nie są traktowani na równi z kobietami, prosząc, aby powiedzieli, czy zetknęli się z takimi zdarzeniami sami osobiście lub w swoim otoczeniu. Dwie z tych sytuacji umiejscowione są w szkole, a cztery dotyczą sądów

rodzinnych i sytuacji okołorozwodowych. Zanim przejdziemy do omówienia wyników, trzeba zaznaczyć, że respondenci zostali zapytani dwukrotnie o identyczne sytuacje – połowa z nich dotyczyła mężczyzn, a połowa kobiet (kolejność pojawiania się tych dwóch części w wywiadach była losowa). Z uzyskanych deklaracji wynika, że badani częściej mieli styczność z sytuacjami, w których nierówności dotyczyły mężczyzn i chłopców. Ta różnica jest niewielka w przypadku sytuacji dotyczących systemu edukacji.

Z sytuacją, w której chłopcy w szkole uzyskiwali gorsze niż dziewczynki oceny, mimo że mieli zbliżoną wiedzę i umiejętności, zetknęło się 16% badanych (w tym 11% więcej niż raz). Znajomość identycznej, ale odwrotnej ze względu na płeć sytuacji deklaruje 11% badanych (w tym 8% więcej niż jednej).

To, że lekcje w szkole nie były dostosowane do możliwości chłopców, przez co trudno było im się skoncentrować, zauważyło 13% ankietowanych (w tym 10% więcej niż raz), z kolei o tym, że nie były one dostosowane do możliwości utrzymania uwagi dziewcząt mówi 9% (w tym 6% zaobserwowało taką sytuację więcej niż raz).

Duże różnice w skali pojawiają się w sytuacjach okołorozwodowych.

- Z sytuacją, w której po rozwodzie (rozstaniu) kobieta utrudniała mężczyźnie kontakty z dziećmi, zetknęła się osobiście niemal połowa badanych (46%, w tym 29% więcej niż raz). Znajomość lustrzanej sytuacji, w której to mężczyzna utrudniał kobiecie kontakty z dziećmi, deklaruje 16% badanych (z czego połowa zna więcej niż jedną taką sprawę).
- Blisko dwie piąte respondentów (38%) zetknęło się z sytuacją, w której mężczyzna nie był w stanie zapłacić zasądzonych przez sąd alimentów. Z analogiczną sprawą, w której takie trudności miała kobieta, zetknęło się 11% badanych (w tym 5% więcej niż raz).
- Niemal jedna trzecia ankietowanych zna – z doświadczeń własnych lub osób ze swojego otoczenia – przypadki, w których w trakcie rozwodu (rozstania) kobieta oskarżyła mężczyznę o przemoc po to, żeby zyskać przewagę w sądzie (31%, w tym 17% zna więcej niż jeden taki przypadek). Z analogiczną sytuacją, tylko odwróconą ze względu na płeć, zetknęło się o połowę mniej osób (15%, w tym 8% zna więcej niż jeden taki przypadek).
- Osobistą styczność ze sprawą, w której sąd wydał krzywdzący dla mężczyzny wyrok dotyczący jego kontaktów z dziećmi, deklaruje blisko jedna trzecia badanych (31%, w tym 18% zna więcej niż jedną taką sprawę). Z kolei krzywdzącym wyrokiem sądu rodzinnego wobec kobiety zetknęło się 15% respondentów (z czego 7% wie o kilku takich sprawach).

TABELA 17

Czy zetknął(ęła) się Pan(i) – sam(a) osobiście lub w swoim otoczeniu – z następującymi sytuacjami?	Tak, więcej niż raz	Tak, raz	Nie, nigdy	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Mężczyźni, chłopcy				
W szkole chłopcy dostawali gorsze oceny niż dziewczynki, mimo że mieli podobną wiedzę i umiejętności	11	5	78	6
Lekcje w szkole nie były dostosowane do możliwości chłopców, np. trudno było im się skoncentrować na tym, co mówi nauczyciel	10	3	78	9
Po rozwodzie (rozstaniu) mężczyzna miał utrudniany przez kobietę kontakt z własnymi dziećmi	29	17	50	4
W trakcie rozwodu (rozstania) kobieta fałszywie oskarżyła mężczyznę o przemoc po to, żeby zyskać przewagę w sądzie	17	14	62	7
Sąd wydał krzywdzący dla mężczyzny wyrok dotyczący jego kontaktów z jego dzieckiem / dziećmi	18	13	61	8
Mężczyzna nie był w stanie zapłacić zasądzonych alimentów na dzieci	25	13	55	7
Kobiety, dziewczynki				
W szkole dziewczynki dostawały gorsze oceny niż chłopcy, mimo że miały podobną wiedzę i umiejętności	8	3	83	6
Lekcje w szkole nie były dostosowane do możliwości dziewczynek, np. trudno było im się skoncentrować na tym, co mówi nauczyciel	6	3	83	8
Po rozwodzie (rozstaniu) kobieta miała utrudniany przez mężczyznę kontakt ze swoimi dziećmi	8	8	77	7
W trakcie rozwodu (rozstania) mężczyzna fałszywie oskarżył kobietę o przemoc po to, żeby zyskać przewagę w sądzie	8	7	77	8
Sąd wydał krzywdzący dla kobiety wyrok dotyczący kontaktów z jej dzieckiem/dziećmi	7	8	78	7
Kobieta nie była w stanie zapłacić zasądzonych alimentów na dzieci	5	6	82	7

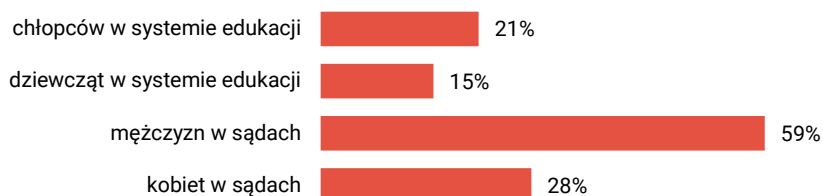
TABELA 18

Czy zetknął(ęła) się Pan(i) – sam(a) osobiście lub w swoim otoczeniu – z następującymi sytuacjami?	Odsetek badanych, którzy zetknęli się w danej sytuacji z dyskryminacją:	
	chłopców/mężczyzn	dziewcząt/kobiet
	w procentach	
Otrzymywanie gorszych ocen w szkole mimo podobnej wiedzy	16	11
Niedostosowanie lekcji szkolnych do możliwości koncentracji uwagi	13	9
Utrudnianie kontaktów z dziećmi po rozwodzie (rozstaniu)	46	16
Fałszywe oskarżenia o przemoc w trakcie rozwodu / rozstania	31	15
Krzywdzący wyrok sądu dotyczący kontaktów z dzieckiem / dziećmi	31	15
Trudności w zapłaceniu zasądzonych alimentów	38	11

Jak wyżej opisane nierówności prezentują się w ujęciu syntetycznym, uwzględniającym z jednej strony płeć tych, którzy ich doświadczają, a drugiej strony – okoliczności występowania? Niedostosowanie systemu nauczania do potrzeb i możliwości chłopców dostrzega łącznie jedna piąta badanych (21%), z kolei w odniesieniu do dziewcząt niewiele mniej, bo 15%. Znaczne różnice w skali dotyczą tego, jak w percepcji społecznej mężczyźni i kobiety są traktowani w sytuacjach okołorozwodowych przez wymiar sprawiedliwości. Nierówności na tym polu w odniesieniu do mężczyzn dostrzegło około sześciu na dziesięciu badanych (59%), natomiast w przypadku kobiet dwukrotnie mniej (28%).

RYS. 8. Dyskryminacja:

ODSETEK BADANYCH DEKLARUJĄCYCH, ŻE CO NAJMNIEJ RAZ ZETKNĘLI SIĘ Z DANĄ SYTUACJĄ – SAMI OSOBIŚCIE LUB W SWOIM OTOCZENIU

Przyjrzyjmy się temu, jakie cechy badanych współwystępują z dostrzeganiem (lub doświadczaniem) nierówności. Z analizy wynika, że główną rolę odgrywają tu takie cechy badanych, jak wiek, płeć, a w dalszej kolejności – wykształcenie i dochody.

- Dostrzeżenie nierówności dotyczących mężczyzn nie różni się istotnie w zależności od płci. Z kolei systemowa dyskryminacja kobiet częściej jest dostrzegana przez kobiety niż mężczyzn.
- Z dyskryminacją w edukacji częściej zetknęły się osoby poniżej 45 roku życia, w przypadku chłopców – szczególnie te mające od 18 do 24 lat, a w przypadku dziewcząt – od 25 do 34 lat. Dyskryminacja mężczyzn w sądach rodzinnych jest dostrzegana w większym stopniu również przez osoby poniżej 45 roku życia, zwłaszcza mające od 25 do 34 lat. Percepcja nierówności dotyczących na tym polu kobiety nie różni się istotnie w zależności od wieku.
- Respondenci mający wyższe wykształcenie częściej niż inni deklarują, że zetknęli się z dyskryminacją mężczyzn w wymiarze sprawiedliwości. Poziom wykształcenia nie przekłada się natomiast w istotny sposób na dostrzeganie dyskryminacji kobiet na tym polu, jak również na zauważanie nierówności w procesie edukacji szkolnej.
- Dostrzeganie dyskryminacji mężczyzn w sądach, ale też – choć w mniejszym stopniu – chłopców w szkole współwystępuje z wysokimi, zwłaszcza najwyższymi (7000+ zł), dochodami *per capita*, a ponadto z zamieszkiwaniem w metropoliach.
- Z nierównościami w procesie edukacji częściej zetknęły się osoby o lewicowych poglądach. Wyróżniają się one także w dostrzeganiu nierówności dotyczących mężczyzn w sądach. W przypadku dyskryminacji kobiet w tym obszarze osoby identyfikujące się z lewicą nie odbiegają znacząco od reszty badanych.
- Elektoratem partyjnym generalnie wyczulonym na kwestie dyskryminacji jest elektorat Lewicy. Zwolennicy partii Razem relatywnie często dostrzegają dyskryminację zarówno chłopców, jak i dziewcząt w procesie edukacji, a także mężczyzn w sprawach rodzinnych. Wyraźnie rzadziej niż przeciętnie obserwowali oni takie praktyki w stosunku do kobiet. Elektoratem, który wyróżnia się tym, że często zauważa nierówności dotyczące chłopców i mężczyzn (a przeciętnie często te dotyczące dziewcząt i kobiet), są zwolennicy Konfederacji Wolność i Niepodległość.

TABELA 19

		Odsetek badanych deklarujących, że co najmniej raz zetknęli się z daną sytuacją – sami osobiście lub w swoim otoczeniu.			
		Dyskryminacja chłopców w systemie edukacji	Dyskryminacja dziewcząt w systemie edukacji	Dyskryminacja mężczyzn w sądach	Dyskryminacja kobiet w sądach
Ogółem		21	15	59	28
Płeć	Mężczyźni	22	11	61	25
	Kobiety	20	19	58	31
Wiek	18–24 lata	35	18	54	27
	25–34	31	25	72	29
	35–44	27	20	65	26
	45–54	19	14	60	28
	55–64	14	8	62	32
	65 lat i więcej	11	10	46	26
Wykształcenie	Podstawowe	22	15	51	28
	Zasadnicze zawodowe	18	11	50	27
	Średnie	20	14	61	30
	Wyższe	23	19	66	26
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	16	58	30
	Miasto do 19 999	12	10	57	27
	20 000 – 99 999	18	13	56	26
	100 000 – 499 999	20	17	62	24
	500 000 i więcej mieszk.	27	18	66	30
Dochody <i>per capita</i>	Do 1999 zł	25	16	55	23
	Od 2000 do 2999 zł	23	19	53	34
	Od 3000 do 3999 zł	18	17	48	29
	Od 4000 do 5999 zł	13	11	67	28
	6000 zł i więcej	24	16	76	31
Poglądy	Lewicowe	28	21	66	31
	Centrowe	17	12	57	25
	Prawicowe	20	14	59	29
Zwolennicy	Koalicja Obywatelska	21	17	59	25
	Konfederacji WiN	30	13	79	30
	Konfederacji KP	13	13	69	27
	Lewicy	49	32	79	34
	Prawo i Sprawiedliwość	20	17	53	31
	Razem	31	24	77	17

Ponieważ na percepcję nierówności wpływa wiek i płeć badanych, warto przyjrzeć się, jak te cechy oddziałują w powiązaniu ze sobą.

- Dostrzeżenie elementów dyskryminujących chłopców w szkole jest najbardziej charakterystyczne dla mężczyzn mających od 18 do 34 lat, z kolei dyskryminujących dziewczęta – dla kobiet w wieku 25–44 lata.
- Z nierównościami dotyczącymi mężczyzn w wymiarze sprawiedliwości najczęściej stykali się mężczyźni mający od 25 do 44 lat oraz kobiety mające od 25 do 34 lat. Nierówności na tym polu dotyczące kobiet częściej niż inni obserwowali mężczyźni w wieku 55–64 lata i kobiety mające od 25 do 34 lat.

TABELA 20

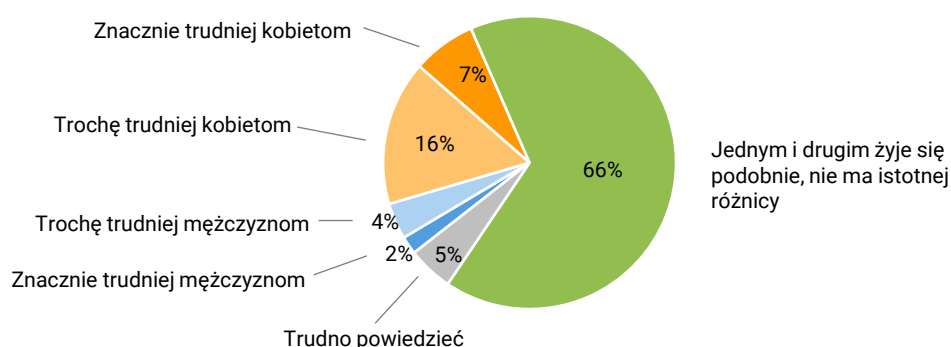
		Odsetek badanych deklarujących, że co najmniej raz zetknęli się z daną sytuacją – sami osobiście lub w swoim otoczeniu. Dyskryminacja:			
		chłopców w systemie edukacji	dziewcząt w systemie edukacji	mężczyzn w sądach	kobiet w sądach
		w procentach			
Mężczyźni	Ogółem	22	11	61	25
	18–24 lata	43	16	46	19
	25–34	33	19	70	10
	35–44	21	14	67	25
	45–54	20	9	62	26
	55–64	14	7	63	33
	65 lat i więcej	16	9	51	29
Kobiety	Ogółem	20	19	58	31
	18–24 lata	29	19	62	33
	25–34	29	31	74	48
	35–44	34	27	63	28
	45–54	18	21	59	30
	55–64	14	9	62	31
	65 lat i więcej	8	10	44	24

KTO MA TRUDNIEJ?

Zapytaliśmy badanych, komu, ogólnie rzecz biorąc, żyje się w Polsce trudniej – kobietom czy mężczyznom. Zdaniem dwóch trzecich respondentów (66%) płeć nie ma tu znaczenia – jednym i drugim żyje się podobnie. Pozostali badani, jeśli pominąć niemających sprecyzowanej opinii, niemal czterokrotnie częściej deklarują, że trudniej żyje się kobietom niż mężczyznom (23% wobec 6%).

CBOS

RYS. 9. Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecnie w Polsce trudniej żyje się mężczyznom czy kobietom?

Ocena tego, komu żyje się trudniej, zależy przede wszystkim od płci badanych i ich poglądów politycznych. Kobiety w większym stopniu niż mężczyźni dostrzegają trudności kobiet. Mężczyźni z kolei częściej niż kobiety wskazują, że trudniej żyje się mężczyznom. Generalnie jednak wśród jednych i drugich przeważa przekonanie, że płeć nie jest tu czynnikiem różnicującym, a jeśli już

wskazania odnoszą się do konkretnej płci, to częściej do kobiet. Ta ogólna prawidłowość zaznacza się też w podziałach światopoglądowych. Tu możemy zauważyć, że trudności mężczyzn nieco częściej są dostrzegane wśród identyfikujących się z prawicą niż lewicą i centrum. Osoby o poglądach lewicowych zauważalnie częściej na tle innych wskazują, że w Polsce trudniej mają kobiety.

TABELA 21

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecnie w Polsce trudniej żyje się mężczyznom czy kobietom?			
		Trudniej mężczyznom	Trudniej kobietom	Jednym i drugim żyje się podobnie, nie ma istotnej różnicy	Trudno powiedzieć
Ogółem		6	23	66	5
Płeć	Mężczyźni	9	17	69	6
	Kobiety	3	28	64	5
Poglądy	Lewicowe	5	33	55	7
	Centrowe	4	19	71	6
	Prawicowe	8	21	70	2
Zwolennicy	Koalicja Obywatelska	3	31	60	6
	Konfederacji WiN	10	15	71	3
	Konfederacji KP	10	37	50	3
	Lewicy	11	34	55	0
	Prawo i Sprawiedliwość	4	21	73	3
	Razem	3	38	55	3

Warto jeszcze przyjrzeć się różnicowaniom opinii na ten temat uwzględniając jednocześnie płeć i wiek badanych. W takim ujęciu możemy zaobserwować, że trudności dotyczące mężczyzn częściej niż przeciętnie dostrzegają mężczyźni przed 35 rokiem życia, natomiast kobiety w tym wieku częściej niż starsze respondentki mają poczucie, że trudniej żyje się kobietom. Wśród badanych powyżej 54 roku życia w większym stopniu niż przeciętnie deklarowana jest opinia, że płeć nie ma tu znaczenia.

TABELA 22

Płeć i wiek		Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecnie w Polsce trudniej żyje się mężczyznom czy kobietom?			
		Trudniej mężczyznom	Trudniej kobietom	Jednym i drugim żyje się podobnie, nie ma istotnej różnicy	Trudno powiedzieć
		w procentach			
Mężczyźni	Ogółem	9	17	69	6
	18–24 lata	16	14	59	11
	25–34	15	17	65	3
	35–44	11	10	71	8
	45–54	6	23	63	8
	55–64	6	20	73	1
	65 lat i więcej	3	16	76	4
Kobiety	Ogółem	3	28	64	5
	18–24 lata	0	38	53	10
	25–34	4	34	56	6
	35–44	1	29	66	4
	45–54	4	28	65	4
	55–64	1	29	67	3
	65 lat i więcej	4	21	69	6

Jeśli za wskaźnikowe przyjąć spontaniczne odpowiedzi badanych dotyczące tego, kto w Polsce jest dyskryminowany, nierówności związane z płcią plasują się w świadomości społecznej daleko w tyle za dyskryminacją osób LGBT czy przedstawicieli różnych narodowości. Jeśli jednak zapytać konkretnie o dyskryminację kobiet i dziewcząt oraz mężczyzn i chłopców, okaże się, że te pierwsze podlegają nierównemu traktowaniu w opinii ponad jednej trzeciej badanych, a ci drudzy – w opinii niemal jednej piątej. Obszary dyskryminacji kobiet, o których badani mówili odpowiadając na pytanie otwarte, to przede wszystkim praca zarobkowa, a w znacznie dalszej kolejności – dostęp do aborcji i edukacja. W przypadku mężczyzn w wypowiedziach najczęściej pojawiała się również praca, a następnie wymiar sprawiedliwości i orientacja seksualna. Wspólny obszar dyskryminacji obu płci – praca – pojawia się różnym kontekście. W przypadku kobiet chodzi o zarobki i awanse, a w przypadku mężczyzn – o konieczność wykonywania ciężkich prac fizycznych.

O ile nierówności ze względu na płeć, w tym te dotyczące mężczyzn, ujawniają się rzadziej na poziomie ogólnych, spontanicznych wypowiedzi, o tyle w większym stopniu wybrzmiewają wówczas, gdy badani mogą odnieść się do konkretnych sytuacji. Bardzo podzielone są opinie dotyczące wyższego wieku emerytalnego dla mężczyzn, a odsetek uważających to rozwiązanie za niesprawiedliwe jest niemal taki sam, jak odsetek uważających je za sprawiedliwe. Mniej spolaryzowane jest postrzeganie obowiązku służby wojskowej dla mężczyzn w czasie wojny. Zweryfikowaliśmy też dwa obszary, które w dyskursie publicznym bywają wskazywane jako przestrzeń dyskryminacji chłopców (edukacja) i mężczyzn (wymiar sprawiedliwości). Okazuje się, że o ile w tym pierwszym obszarze skala dostrzeganych nierówności w przypadku chłopców i dziewczynek okazuje się być w doświadczeniu społecznym zbliżona, o tyle w sytuacjach okołorozwodowych mężczyźni doświadczają dyskryminacji zauważalnie częściej niż kobiety.

TABELA 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie w Polsce jacyś ludzie są dyskryminowani?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		52	38	10	963
Płeć	Mężczyźni	46	45	9	458
	Kobiety	57	33	10	505
Wiek	18–24 lata	64	31	5	78
	25–34	65	28	7	140
	35–44	57	36	7	189
	45–54	53	38	8	171
	55–64	47	43	10	140
	65 lat i więcej	38	46	15	246
Miejsce zamieszkania	Wieś	50	39	12	385
	Miasto do 19 999	42	47	11	129
	20 000 – 99 999	54	38	9	187
	100 000 – 499 999	59	33	8	147
	500 000 i więcej mieszk.	58	36	6	115
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	51	33	16	96
	Zasadnicze zawodowe	40	48	12	211
	Średnie	49	42	9	347
	Wyższe	63	29	7	309
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	65	31	4	145
	Średni personel, technicy	52	44	4	53
	Pracownicy adm.-biurowi	63	30	8	79
	Pracownicy usług	48	44	8	74
	Robotnicy wykwalifikowani	47	50	2	85
	Robotnicy niewykwalifik.	45	35	20	34
	Rolnicy	40	44	16	32
	Pracujący na własny rach.	65	23	12	65
	Bezrobotni	34	47	19	16
	Emeryci	39	47	14	254
	Renciści	53	27	20	31
	Uczniowie i studenci	73	27		35
	Zajmujący się domem i inni	60	29	11	58
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	53	38	9	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	55	36	9	120
	sekt. pryw. poza rolnict.	60	35	5	276
	prywatnym gosp. rolnym	41	43	16	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	57	36	7	137
	Od 2000 do 2999 zł	41	51	8	129
	Od 3000 do 3999 zł	54	39	7	117
	Od 4000 do 5999 zł	55	39	6	178
	6000 zł i więcej	60	33	7	123
	Trudno powiedzieć	50	34	17	131
	Odmowa odpowiedzi	47	37	16	147
Ocena własnych war. mater.	Złe	59	28	13	37
	Średnie	50	37	13	295
	Dobre	52	40	8	631
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	38	11	38
	Raz w tygodniu	42	47	11	305
	1–2 razy w miesiącu	42	48	10	153
	Kilka razy w roku	60	33	7	230
	W ogóle nie uczestniczy	64	27	9	222
Poglądy polityczne	Lewica	67	27	6	230
	Centrum	53	40	7	241
	Prawica	43	48	9	389
	Trudno powiedzieć	52	20	27	78

TABELA 2

		Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowane są kobiety, dziewczynki?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		35	51	14	963
Płeć	Mężczyźni	29	59	13	457
	Kobiety	41	44	15	506
Wiek	18–24 lata	46	44	10	78
	25–34	46	43	11	139
	35–44	42	51	8	190
	45–54	35	51	15	172
	55–64	30	55	16	140
	65 lat i więcej	24	56	20	245
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	54	17	384
	Miasto do 19 999	30	55	15	129
	20 000 – 99 999	41	50	9	187
	100 000 – 499 999	38	52	11	147
	500 000 i więcej mieszk.	49	36	15	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	26	52	23	96
	Zasadnicze zawodowe	22	62	16	211
	Średnie	34	52	14	348
	Wyższe	49	43	9	309
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	48	45	7	145
	Średni personel, technicy	43	52	5	53
	Pracownicy adm.-biurowi	49	43	8	79
	Pracownicy usług	37	52	11	74
	Robotnicy wykwalifikowani	32	57	11	85
	Robotnicy niewykwalifik.	16	64	20	34
	Rolnicy	24	61	15	32
	Pracujący na własny rach.	49	36	15	66
	Bezrobotni	13	62	24	16
	Emeryci	25	57	18	253
	Renciści	23	40	38	31
	Uczniowie i studenci	47	40	13	35
	Zajmujący się domem i inni	33	51	17	58
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	36	53	11	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	39	47	14	120
	sekt. pryw. poza rolnict.	44	48	8	277
	prywatnym gosp. rolnym	23	62	15	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	36	54	11	137
	Od 2000 do 2999 zł	29	60	11	129
	Od 3000 do 3999 zł	33	58	8	117
	Od 4000 do 5999 zł	43	46	12	176
	6000 zł i więcej	41	43	16	123
	Trudno powiedzieć	33	47	20	131
Odmowa odpowiedzi	Odmowa odpowiedzi	30	52	19	150
	Złe	41	48	11	37
	Średnie	31	51	18	295
Ocena własnych war. mater.	Dobre	37	51	12	632
	Kilka razy w tygodniu	26	53	21	36
Udział w prakt. religijnych	Raz w tygodniu	26	60	14	305
	1–2 razy w miesiącu	29	60	12	153
	Kilka razy w roku	38	50	12	231
	W ogóle nie uczestniczy	51	35	14	222
	Poglądy polityczne	Lewica	54	34	12
Centrum	33	56	11	242	
Prawica	28	60	11	390	
Trudno powiedzieć	23	43	34	78	

TABELA 3

		Czy są takie obszary życia, w których dyskryminowani są mężczyźni, chłopcy?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		18	63	19	965
Płeć	Mężczyźni	18	65	16	459
	Kobiety	18	61	21	506
Wiek	18–24 lata	37	51	12	78
	25–34	26	57	17	140
	35–44	20	62	19	190
	45–54	18	62	21	172
	55–64	10	71	19	140
	65 lat i więcej	11	69	20	245
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	64	19	385
	Miasto do 19 999	13	64	22	129
	20 000 – 99 999	17	66	17	187
	100 000 – 499 999	17	70	13	147
	500 000 i więcej mieszk.	29	48	23	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	17	62	21	96
	Zasadnicze zawodowe	10	71	19	211
	Średnie	17	65	18	350
	Wyższe	26	56	18	309
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	28	54	17	145
	Średni personel, technicy	22	69	9	53
	Pracownicy adm.-biurowi	18	60	22	79
	Pracownicy usług	18	66	17	74
	Robotnicy wykwalifikowani	16	71	13	85
	Robotnicy niewykwalifik.	17	62	20	34
	Rolnicy	8	78	14	32
	Pracujący na własny rach.	22	58	21	66
	Bezrobotni	6	69	24	16
	Emeryci	11	71	18	253
	Renciści	13	49	39	31
	Uczniowie i studenci	46	48	6	35
	Zajmujący się domem i inni	13	53	34	59
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	59	17	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	23	60	16	120
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	64	17	277
	prywatnym gosp. rolnym	7	79	14	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	23	63	14	137
	Od 2000 do 2999 zł	9	74	18	129
	Od 3000 do 3999 zł	19	70	11	117
	Od 4000 do 5999 zł	17	68	15	177
	6000 zł i więcej	28	52	21	123
	Trudno powiedzieć	16	60	24	131
Ocena własnych war. mater.	Odmowa odpowiedzi	15	58	27	150
	Złe	23	61	17	37
	Średnie	13	64	23	295
Udział w prakt. religijnych	Dobre	20	63	17	633
	Kilka razy w tygodniu	12	65	23	37
	Raz w tygodniu	15	67	18	305
	1–2 razy w miesiącu	17	69	14	153
	Kilka razy w roku	14	66	20	231
	W ogóle nie uczestniczy	30	50	20	222
Poglądy polityczne	Lewica	26	55	20	230
	Centrum	13	71	16	243
	Prawica	19	66	15	390
	Trudno powiedzieć	11	54	35	78

TABELA 4

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, obecnie w Polsce trudniej żyje się mężczyznom czy kobietom?				Liczba osób
		Mężczyznom	Kobietom	Jednym i drugim żyje się podobnie, nie ma istotnej różnicy	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		6	23	66	5	965
Płeć	Mężczyźni	9	17	69	6	459
	Kobiety	3	28	64	5	506
Wiek	18–24 lata	7	27	56	10	78
	25–34	10	26	61	4	140
	35–44	6	19	68	6	190
	45–54	5	25	64	6	172
	55–64	4	25	69	2	140
	65 lat i więcej	4	19	72	5	246
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	23	66	6	385
	Miasto do 19 999	5	20	70	5	129
	20 000 – 99 999	5	18	72	4	187
	100 000 – 499 999	7	27	62	5	147
	500 000 i więcej mieszk.	5	27	62	7	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	5	20	65	10	96
	Zasadnicze zawodowe	6	17	73	3	211
	Średnie	5	22	67	5	350
	Wyższe	6	27	62	6	309
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	25	66	2	145
	Średni personel, technicy	4	26	70		53
	Pracownicy adm.-biurowi	1	31	60	8	79
	Pracownicy usług	5	29	65	2	74
	Robotnicy wykwalifikowani	6	20	71	4	85
	Robotnicy niewykwalifik.	3	15	69	14	34
	Rolnicy	3	11	76	10	32
	Pracujący na własny rach.	10	24	57	9	66
	Bezrobotni	24	24	44	8	16
	Emeryci	5	19	72	4	254
	Renciści	5	16	73	6	31
	Uczniowie i studenci	7	31	50	12	35
Zajmujący się domem i inni	10	21	60	10	59	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	27	65	3	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	22	69	3	120
	sekt. pryw. poza rolnict.	5	25	64	6	277
	prywatnym gosp. rolnym	2	14	75	9	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	5	18	74	3	137
	Od 2000 do 2999 zł	5	28	63	4	129
	Od 3000 do 3999 zł	7	28	63	2	117
	Od 4000 do 5999 zł	4	26	66	4	178
	6000 zł i więcej	7	22	64	7	123
	Trudno powiedzieć	7	21	65	7	131
Ocena własnych war. mater.	Odmowa odpowiedzi	4	16	70	10	150
	Złe	10	12	63	14	37
	Średnie	4	22	67	6	295
Udział w prakt. religijnych	Dobre	6	23	66	4	634
	Kilka razy w tygodniu	9	30	53	8	38
	Raz w tygodniu	5	21	69	4	305
	1–2 razy w miesiącu	7	22	69	2	153
	Kilka razy w roku	4	20	71	5	231
	W ogóle nie uczestniczy	7	26	61	6	222
Poglądy polityczne	Lewica	5	33	55	7	230
	Centrum	4	19	71	6	243
	Prawica	8	21	70	2	390
	Trudno powiedzieć	3	12	71	14	78

TABELA 5

		W Polsce mężczyźni muszą pracować dłużej niż kobiety, żeby osiągnąć wiek emerytalny. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?			Liczba osób
		Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		44	47	9	962
Płeć	Mężczyźni	46	48	6	456
	Kobiety	42	46	11	506
Wiek	18–24 lata	30	58	12	77
	25–34	29	64	7	140
	35–44	38	52	10	189
	45–54	43	53	4	172
	55–64	54	37	9	140
	65 lat i więcej	59	31	10	245
Miejsce zamieszkania	Wieś	46	46	9	384
	Miasto do 19 999	50	42	8	129
	20 000 – 99 999	42	46	11	187
	100 000 – 499 999	51	42	7	147
	500 000 i więcej mieszk.	29	64	7	116
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	40	46	14	96
	Zasadnicze zawodowe	52	39	10	211
	Średnie	47	45	7	348
	Wyższe	38	55	8	307
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	32	59	8	144
	Średni personel, technicy	32	66	2	53
	Pracownicy adm.-biurowi	49	46	6	79
	Pracownicy usług	56	41	3	74
	Robotnicy wykwalifikowani	48	44	8	85
	Robotnicy niewykwalifik.	44	47	8	34
	Rolnicy	34	52	15	32
	Pracujący na własny rach.	32	66	1	66
	Bezrobotni	29	60	11	16
	Emeryci	57	33	10	253
	Renciści	43	42	15	31
	Uczniowie i studenci	26	60	14	34
	Zajmujący się domem i inni	41	40	18	59
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	40	55	5	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	43	53	3	120
	sekt. pryw. poza rolnict.	42	51	7	276
	prywatnym gosp. rolnym	35	52	13	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	43	52	5	136
	Od 2000 do 2999 zł	48	45	8	129
	Od 3000 do 3999 zł	62	35	3	117
	Od 4000 do 5999 zł	49	40	11	177
	6000 zł i więcej	32	61	6	123
	Trudno powiedzieć	37	54	9	131
	Odmowa odpowiedzi	40	43	17	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	43	46	10	37
	Średnie	47	43	10	295
	Dobre	43	49	8	630
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	44	46	9	37
	Raz w tygodniu	49	43	9	303
	1–2 razy w miesiącu	50	45	6	153
	Kilka razy w roku	44	47	9	231
	W ogóle nie uczestniczy	37	55	7	221
Poglądy polityczne	Lewica	45	48	7	230
	Centrum	46	46	8	241
	Prawica	46	48	6	389
	Trudno powiedzieć	36	41	23	78

TABELA 6

		W sytuacji wojny obowiązkiem służby wojskowej objęci są mężczyźni, ale nie kobiety. Czy jest to, Pana(i) zdaniem, sprawiedliwe czy też nie?			Liczba osób
		Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		61	28	11	958
Płeć	Mężczyźni	60	32	7	456
	Kobiety	61	25	14	502
Wiek	18–24 lata	54	32	14	76
	25–34	53	36	11	139
	35–44	62	26	12	187
	45–54	57	34	10	172
	55–64	64	26	10	140
	65 lat i więcej	68	21	11	244
Miejsce zamieszkania	Wieś	64	25	11	382
	Miasto do 19 999	62	24	15	128
	20 000 – 99 999	56	35	9	185
	100 000 – 499 999	61	24	15	147
	500 000 i więcej mieszk.	57	38	5	116
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	56	29	15	94
	Zasadnicze zawodowe	62	24	13	209
	Średnie	64	28	9	348
	Wyższe	58	31	11	306
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	62	29	9	143
	Średni personel, technicy	60	33	6	51
	Pracownicy adm.-biurowi	56	29	15	79
	Pracownicy usług	64	30	5	74
	Robotnicy wykwalifikowani	63	29	9	85
	Robotnicy niewykwalifik.	55	35	10	34
	Rolnicy	45	30	24	32
	Pracujący na własny rach.	61	31	8	66
	Bezrobotni	51	29	20	16
	Emeryci	69	21	10	252
	Renciści	53	30	16	30
	Uczniowie i studenci	49	38	14	35
	Zajmujący się domem i inni	50	32	18	59
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	61	31	8
spółce właścicieli prywatnych i państwa		61	34	4	120
sekt. pryw. poza rolnict.		61	28	11	273
prywatnym gosp. rolnym		52	26	21	37
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	62	28	10	137
	Od 2000 do 2999 zł	67	26	7	128
	Od 3000 do 3999 zł	69	25	6	117
	Od 4000 do 5999 zł	63	26	11	177
	6000 zł i więcej	63	32	6	122
	Trudno powiedzieć	54	32	14	129
	Odmowa odpowiedzi	50	29	21	147
Ocena własnych war. mater.	Złe	42	38	19	37
	Średnie	62	25	13	292
	Dobre	62	29	9	629
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	69	16	16	37
	Raz w tygodniu	68	23	9	302
	1–2 razy w miesiącu	68	24	8	151
	Kilka razy w roku	59	30	12	231
	W ogóle nie uczestniczy	50	40	11	221
Poglądy polityczne	Lewica	59	31	10	227
	Centrum	62	29	9	241
	Prawica	64	29	8	389
	Trudno powiedzieć	55	19	26	77